

ANNO DOMINI 1688

Три је кћери Мирко имао. Све љепша од љепше. И једнога сина, ама син бијаше најмлађи и још нејако дијете да би што знало за живот, да би разумјело чудна времена. Чудни знаци на небу, па чудна и времна — говорили би сељаци. Три је кћери имао — рекосмо. Двије му се удале и дјецу изродиле. Најмлађа кћи Аница за удају готово стасала. Гледа је Мирко, па ће жени:

— Дошло време да и нашу Аницу удамо. Причаш ли ти штогод с њом о томе. Или она не жури...

— А, све у своје време — одговори му жена не хтијући неке велике приче заподјенути — све у своје време, мој Мирко — понови више за себе.

Осјети Мирко како се нешто стисло у жениној души, али не пита. Не занима га то. Жене ко жене.

— Проклето женско у овом времену — рекао би чешће, али би у гласу увијек било понешто поноса што је одгојио тако честите и вриједне кћери. Морао је Мирко бити поносан на њих. И цијело село их је хвалило. Вазда их је хвалило.

Х Х Х

Шејтан не мирује. Војска војску смјењује, све гора од горе. Чудно вријеме. Људи или селе или вјеру мјењају. Прича се, у Стамболу опет нови цар. Опет ће бити крви до кољена, или ће бити бјежати негдје преко Саве, или вјеру мијењати. Чим би се прочуло да се у Стамболу цар мијења или да је у Травник или у Сарајево дошао нови везир састајали би се сељани и забринуто климали главама. Чували би се коментара. Остављали би велечасном да он бриње њихове бриге. Тиха шапутања, сумњичавости и притајени страх никад не би потрајао дуље од недјеље. Онда би на недјељној миси фра Стипе рекао коју мудру и народ би схватио да није ни први ни задњи пут да им Бог шаље кушњу.

— Има ујак право, неће ни тај зулум вјечно. Треба се чувати и радити свој посао. А сила је сила, сила бога не моли.

— Ја, вала. Право је реко. Ама опет ће бити дај љетину, дај стоку.

— Нек нам само у виру и у жене не дирају. Све се друго може некако издурати.

— Право велиш. Нек нам само некрст срамоту не наноси. Друго шта буде.

Причало би тако село данима и обично се не би догодило ништа на што већ нису били свикли.

ПОРЕДА
ОКТОБРА

Х Х Х

Једног јутра Мирко рано уставши примијети да му нема Анице. Можда је отишла до појате, помисли и не узбуди га то толико. Ипак, чудно му да је поранила.

Вртио се нешто око куће. Радио неке ситнице — село ко село — увијек се има посла, кад га Анђа, жена му, зовну:

— Мирко, виће ли Аницу? . . .

— Нисам је видио. Ако није у појати . . .

— Каквој појати, човиче, божји?

— Да није отишла ономе своме?

— Куд ће овако рано? Ко је то видио љубакат се ујутро?

Забринуше се, али не рекоше никоме. Доћи ће до вечери. Кад се смрче, шутња која је прекрила Мирка и Анђу постаде болнија.

— Да се није украла?

— Ди би се украла, кад зна да је ујак не би послн винчо — чудила се Анђа, али и њој дође та мисао у главу.

Та, зар се и она није тако удала. Не би је ћаћа дао за Мирка ни за живу главу. А кад боље промислиш и то ти је нека глупост. Сто пута је сретнија с овим Мирком. . . Још ништа немају. Али, стари свијет не види даље од очију. Мислила је, мислила. А зашто би Аница утекла? Нису јој бранили. Могла је лијепо рећи. Враг би га знао, ова данашња дјеца воле све мимо реда. Добро каже велечасни Стипе. Зна он добро, прошло је он свијета.

Мирко је био забринутији од Анђе. Шта ће село рећи. Мислит ће да јој брани да се уда у кућу Матића. А што би јој брани? Добри су то људи. Скромни, честити, радини, богобојазни. Шта им фали?

— Само да ми не срамоти кућу, па нек је враг носи куд хоће. Само кућу да ми не срамоти — вртио је Мирко главом и с дубоким болом изговарао ријеч по ријеч.

Анђа би с времена на вријеме дубоко уздахнула. Тек толико да Мирку да до знања да га разумије и да и у њој тешко пада Аницин бијег.

Кад рпобоше два дана и би недјеља Мирко се у цркви распита за Аницу. Нитко је није видио. У Матићима је нитко није видио, ни у Перићима. Нитко низашта не зна.

Наједном као да се свијет око њега окренуо. Паде Мирко на постељу још исто вече. Позваше фра Стипу кући и кад сазна за несрећу избезуми се умјесто да утјешити родитеље.

— Што не рекосте раније, побогу? — скоро се расрди на њих.

— Мислили... украла се, па нисмо смили рећи — узврати Анђа — о да се богдо украла, само да јој се горе зло не догоди.

— Жено божја, одмах на зло мислиш — тјешити је фра Стипе, а и сам на најгоре помишља.

Мирко не проговара. Бунило и врућица држе га цијело поподне.

— Ето, мој велечасни, јутрос здрав човик; сад хоће да умре.

— Неће, Анђо, неће. Да је само склипит очи и умирит. Није то баш тако лако — тјешити је фра Стипе, а једнако мисли на Аницу. Куд се дјела? Или да је нису, не дај боже... Нису.

На најгоре су сви мислили, а шта је то најгоре нитко није знао. Већ сутрадан цијело село је знало да је Аница нестала. И не само село. Брзо се то прочуло по околици. Нитко је није видио.

Претраживали су и шуму. Да је није тко убио или да се није, недајбоже, објесила као Мара Перканова. Није, не би то здрав створ учинио. Мара је била скоро полудила. А и њу је изненада ђаво узео под своје. Ослободи нас Боже сваке напасти!

Прође и шести дан, а Аници ни трага ни гласа. Чуо за то и војвода Хушум. И уплаши се село и цијела жупа. Фра Стипе чешће долази обићи болесног Мирка, али сад већ мисли и на зулум који ће им војвода учинити.

— Нећемо, моја Анђо, проћи без велике глобе. Увик је то тако с војводом. Мораш му платити, а зашто, Бог драги зна. Мисли, ми се међу се убијамо и тајимо. А све да је и тако, то би му било драго.

Анђа не разумије о чему ујак прича, али га гледа позорно и клима главом.

Мирку здравље нит горе, нит боље. Умире, а не може умријети.

Фра Стипе сазва вићеније људе по селу и огласи да ће три дана говорити мису на поштење блажене дјевице Марије и част светог Антуна Падованског. И цијели је пук три дана постио и усрдно молио и треће јутро уочи

доласка војводе у село набоше дивојку прид кућом здраву, која поче казивати како су је врази носили. Питају чељад: Да како те вратише? Одговара: Била су данас два на миси и, како добоше, почеше говорити дружини: Однесите ту дивојку одакле сте је узели; ионако, зло по нас. Дошо је никакав Шишко и с оним другим фратром навистише молитву Госпи и св. Антуну. Зато су нам заповидили да је брже носимо. И донесоше ју из Добрибабица читаву. Село не штетова нит унапридак њој наудише. И казива куд је ношена и што је видила. И то би очито свему пуку колико помаже молитва . . .*

ПОГЛЕДА
ОК ПОБРА

X X X

И пробе много времена отада. Мирко приздрави, али никада не бијаше као прије. Анђа и сина поче спремати за женидбу, а Аница се још не удаде. Бринуло је то Анђу данима. Мирко је шутео. Никад ни ријечи о томе не прозбори. Село је причало о величини божјег дјела, а Аница је дубоко у души скривала своју тајну. Некад је била пресретна, некад опет чудно тужна. Сви су мислили да је мало скренула од страха што су је ђаволи носали, далеко им кућа била.

Једном увечер у појати док су музле краве Аница ће својој матери:

— Знаш, мати, морам то барем теби рећи. Никада никоме нисам то исприповидила. Чак ни на исповиди.

Анђа је последи изненађено. Најмање је очекивала то да јој Аница има нешто повјерљиво рећи. Погледа је још једном, па настави с мужем.

— Али немој никад ћаћи рећи. Криво ми је због њега. Због мене је он и оболио. Њему то не би смила рећи, али ти мораш знати. Чуј ме, мати — рече Аница кроз сузе.

Анђа још више изненађена, намјести прамен косе што јој је на очи био спао. Гледа је и очекује да јој Аница каже што је мучи.

— Кад сам оно побигла од куће . . . Нису ме никакви ђаволи носили. Лагала сам и тебе и ћаћу и фра Стипу и циело село. Лагала сам. Немој ме тако гледати. . . — бризнула је у још већи плач.

Анђа спусти кофу с млијеком и ухвати Аницу за руку:

— Не плачи, кћери. Све ми реци. Тешко ти је, видим . . .

Никад Анђа није била блиска са својим кћерима. Није имала времена за њих, није их скоро ни замјећивала. Тек је сину могла посветити већу пажњу. Кћери су јој то замјерале. Послије, кад су кћери поодрасле, кад је терет куће пао на њих имала је времена. Имала, али било је

касно. Зна, никада с њима није проговорила као мајка с кћерима... Нису, истина, ни за њу имали времена... А ето и поред тога, хвала богу, сва су јој дјеца на понос.

— Мајко моја, ја сам и теби и оцу нанила срамоту довика. Нису ме врази носили, него сам утекла с Алијом Крешевљаком...

— Шта рече, побогу? — врисну Анђа, али пригуши уста марамом и болно закука. Аница јој се придружи својим плачем.

— С њим сам побигла и с њим десет дана проживи-
ла. Кад сам чула шта се збило измолила сам Алију да ме
пусти... И дошла сам. Обећо је послѣ доћи по мене, али
нема га, заборавио на ме... А ја га, мамо, волим ко је-
диног Бога.

Анђа још јаче закука, поче нарицати:

— О кћери моја, куд ћеш за Турчина? Боже мој, шта
сам дочекала, Боже мој, шта сам родила. Боље би било
да сам млински камен родила па заједно с њим у море
потонула...

— Не плачи, мајко, доста вас је Бог казнио због ме-
не, не плачи.

— О несритно дите, шта ми учини. Он те сигурно
опчинио? Ди га најде, сјеме му се затрло. Виру нам опо-
гани...

— Не плачи, мајко, нисам се потурчила, ако сам с
Турчином десет дана живила.

— И липо ти је било, кажеш? Липо? Несрићо!

— Јест, мајко, липо ми је било. Зато сам и побигла.
Него шути, ником не казуј. Ожените ви Ивана, а мене ос-
тавите на миру. Нека село мисли да сам мало скренула
од Ђавола...

— Шта би ти ћаћа да зна. Умро би поприко.

Дрхтаве Анђине руке и клецава кољена не могоше
поднијети терет сазнања који јој је душу тиштао и она
умрије. Иванова женидба, по ујакову савјету, би одгођена
за годину дана.

ПОРТАЛ
ОРТОВА